

H umanisten

NUMMER I - 1963

Tidning för Sveriges Yngre Humanisters Förbund

- LEDARE: Studiestödet — Är facktidskriften tråkig?
- GUNNAR FREDRIKSSON: Det nya gymnasiet
- TORE NORDENSTAM: Humaniora i Sudan
- JOHN-ERIK ELMBERG: Felplanerad u-hjälp?
- SYLVIA BOSTRÖM: Den föråldrade svensklärarutbildningen

Humaniora i Sudan

T O R E N O R D E N S T A M

Humaniora spelar en central roll när det gäller u-ländernas försök att skapa nationalstater av sina respektive områden. Fil. lic. Tore Nordenstam, som varit lärare vid universitetet i Khartoum, visar här på humanioras betydelse i ett u-land.

I ett u-land som Sudan spelar de humanistiska ämnena en nyckelroll i arbetet på att bygga upp ett modernt samhälle. Studier i språk, geografi, historia, filosofi o. s. v. förmedlar den nödvändiga bakgrunden för samarbete med de tekniskt och kulturellt välmående staterna, men minst lika viktig är den roll som humaniora spelar inom landet fränsett de internationella förbindelserna. Humanioras utformning är en väsentlig aspekt av den nuvarande sudanesiska regimens försök att skapa en nationalstat av ett heterogent område vars gränser är det godtyckliga resultatet av diplomatiska förvecklingar i Europa vid 1800-talets slut.

Bakgrunden till uniformeringssträvandena är den religiösa, språkliga och etniska splittningen. Arabiska är landets huvudspråk och används av omkring hälften av befolkningen; resten är uppdelad på minst hundra olika språk (dinka, azande, shilluk och andra sudanska och nilotiska språk i södra Sudan; hadendowastammarnas språk i Rödhavsbergen, nubiska språk i norr och öster o. s. v.). Islam är den dominerande religionen. Därjämte förekommer kristna sekter och inhemska religioner. Den kristna missionen har framför allt verkat och verkar

fortfarande om än i mindre utsträckning, i det icke-arabiska södra Sudan och företräder katolicism, anglikanism och andra fraktioner. Den skarpaste etniska och kulturella motsättningen är mellan norra Sudan, dominerat av araber, och södra Sudan, med så gott som uteslutande negroid befolkning.

Skolväsendet speglar dessa variationer. I södra Sudan har skolorna byggts upp av missionen, och engelska har varit undervisningsspråk jämte modersmålen. I norra Sudan var engelska undervisningsmedium fram till frigörelsen 1956. Sedan dess har arabiska kommit i stället upp t. o. m. det åttonde skolåret, men på högstadiet och universitetet i Khartoum undervisas fortfarande på engelska med några undantag som skall nämnas senare. Till detta kommer ett antal privata skolor som drivs av olika utländska communities i Khartoum (grekiska, franska o. s. v.).

Nyckelorden i likriktningsarbetet är 'arabisering'. Sudan är ett i påfallande hög grad osekulariserat land, och den härskande konservativa militärregimen slår vakt om sudanesiska traditioner. Förra året presenterade undervisningsministeriet en plan för nyord-

ning av skolväsendet i Sudan. Målen angavs vara att »förmedla vårt nationella arv och kultur till nya generationer», »uppföstra medborgaren att tjäna sitt land och sina medmänniskor» samt att »uppodla religionens ton och anda i vår unga generation och framtidens generationer». Den nuvarande (icke obligatoriska) tolvåriga skolgången föreslås ersättas med en fjortonårig skola uppdelad på tre stadier. I primärskolan, som föreslås bli obligatorisk, skall de två första åren koncentreras på utantillärning av Koranen och de fyra följande ägnas åt praktiska ämnen jämte teoretiska ämnen med huvudvikten lagd vid religion och arabiska. På mellan- och högstadiet skall all undervisning ske på arabiska. Engelska försvinner helt som undervisningsspråk i skolan, och undervisningen i engelska börjar i sjunde året i stället för som nu i femte året. De icke-arabiska språken kommer att användas i undervisningen endast under de två första åren i primärskolan, och den latinska skriften som hittills använts i södra Sudan skall ersättas av de arabiska bokstäverna.

Den nya undervisningsplanen diskuterades på universitetet i höstas och kritiserades ganska hårt, inte minst beträffande uttalanden av typen »utantillärning av Koranen kommer att stärka våra barns minnen, deras förmåga att använda sitt modersmål och deras tro på sina religiösa maximer». (Den minnespsykologiska sanningen i detta uttalande torde vara minimal). Frågan om planens genomförande är fortfarande öppen. Ett skifte på undervisningsministerposten ägde nyligen rum; det skall bli intressant att se vad det kommer att innebära i praktiken.

Den nya planen innebär ett påskyndande av den sudaniseringsprocess som påbörjades på allvar efter frigörelsen och kommer givetvis att inverka på universitetet. I princip skall hela universitetet sudaniseras. Utländska lektorer och professorer, som nu är i

majoritet, ersätts efterhand av sudaneser, och meningen är att all undervisning så småningom skall meddelas på arabiska. Nu är engelska undervisningsspråk i alla ämnen utom arabiska, arabisk historia, arabisk filosofi och islamisk rätt. Både den språkliga och den personella sudaniseringen är ett program på lång sikt. Arabiska läroböcker saknas så gott som helt både för universitets- och skolbruk. Planer finns på att inrätta ett översättningsorgan vid Khartoumuniversitetet, vars uppgift bl. a. skulle vara att åstadkomma terminologier för de skilda disciplinerna och sörja för att översättningar kommer till stånd både från europeiska språk till arabiska och andra vägen. Antalet institutioner inom humanistiska fakulteten är ännu litet (arabiska, engelska, geografi, historia, filosofi; franska har just startat; de humanistiska ämnena kan kombineras med matematik och ekonomiska ämnen inklusive etnografi men inte med naturvetenskapliga). Närmast planeras införande av ämnena afrikanska språk, arkeologi och europeiska språk som tyska och ryska, och till att börja med måste naturligtvis de nya posterna besättas med utländska krafter. Universitetet i Khartoum är inte fullt utbyggt ännu; det gäller inte minst den humanistiska fakulteten. Det kommer alltså, sudaniseringen till trots, att finnas plats för intresserade utlänningar för åtskilliga år framåt. (I mindre utsträckning gäller detta också för högstadiet i skolorna.) De utländska lärarna kan också komma att utgöra en hälsosam motvikt mot tendenser att sudanisera alltför snabbt. Den fortgående sudaniseringen medför vissa svårigheter för universitetsundervisningen. Kunskaperna i engelska språket befinner sig i ständigt sjunkande och är kanske det allvarligaste problemet just nu. Standarden vid universitetet kontrolleras av s. k. »external examiners» i England och på andra håll, och en genomgående klagosång är att studenterna

inte kan uttrycka sig adekvat på engelska. Det gäller inte bara stavning och grammatik: att studenterna går igenom examina på ett språk som de endast ofullkomligt behärskar bidrar till att de blir bundna vid texternas ord, de blir osjälvständiga och tenderar att lära sig utantill i stället för att försöka penetrera materialet (en tendens som ligger nära till hands för dem som skolats med Koranmemorerande). Det är påfallande hur mycket bättre filosofistuderande löser rent tekniska uppgifter i logik än essä-artade frågor i t. ex. semantik och filosofihistoria.

Rapporterna från external examiners är för övrigt intressant läsning. De ger vid handen att standarden i Khartoum genomgående är väl jämförbar med motsvarande nivåer i England och annorstädes (närmast kommer jämförelser med London-universitetet i fråga). En external examiner påpekade

i föl att standarden i Khartoum är mycket jämnare än vad som är fallet bland utländska studenter i London: både toppar och totala missar saknas. Det är en träffande iakttagelse: studenterna i Khartoum håller en jämn, medelmåttig nivå. Det ligger nära till hands att sätta det i samband med bristen på studietraditioner i landet och överhuvud med avsaknaden av privatliv: studenterna älskar att umgås, och studierna blir lidande på det. Förutom språkproblemen och bristande studieiver bör ytterligare en svårighet för den som undervisar i humaniora i Sudan nämnas: den allmänna avsaknaden av bakgrundsvetande om västerländsk kultur. Den bundna undervisningen (ungefär som vid en svensk teknisk högskola) bidrar förmodligen också till att studenternas vetande håller sig snävt till vad som nämns i föreläsningar och kursböcker.

SACO och SFS om studiefinansieringen

Utbildningen är i hög grad att betrakta som ett samhällsintresse och som en viktig form av investering i produktivitetsbefrämjande och standardhöjande syfte. Ett sådant betraktelsesätt medför i princip, att samhället bör stå för alla kostnader, som är förknippade med högre utbildning och således även utbetala studiestöd åt de studerande. Vidare måste det ligga i samhällets intresse att tillse att utbildningen, dit nu allt större ungdomskullar söker sig, effektiviserar samt göres mera målinriktad och således bättre avpassad efter samhällets behov av skolad arbetskraft.

Av detta resonemang följer, att man vid utformningen av stödet bör fästa stor vikt vid dess effekter ur studiesynpunkt. Sålunda bör det utformas så, att det bidrar till att

göra studierna mera effektiva och till att förkorta studietiden. I sammanhanget önskar organisatorerna hänvisa till de grundläggande resonemang, som utgör motiveringen för förslagen i universitetsutredningens sjunde betänkande »Universitetens och högskolornas organisation och förvaltning». De sakkunniga anför, att insatser för en effektiviserad utbildning blir allt starkare motiverade, ju större investeringar samhället gör i den högre utbildningsapparaten. En förlängd utbildningstid för det betydande antal individer varom här är fråga innebär realekonomiskt sett en kostnad för samhället av betydande dimensioner i form av uteblivna produktionsinsatser.

Ur den gemensamma skrivelsen från SACO och SFS till statsutskottet.